

Nr 335

Av herr Hansson m. fl., om åtgärder mot företagsnedläggningar.

(Lika lydande med motion nr 380 i Andra kammaren)

De senaste årens s. k. strukturrationalisering inom näringslivet har medfört en rad företagsnedläggelser. Åtskilliga av dessa har skett under former som givit anledning till kritik mot det enskilda näringslivet för bristande ansvarskänsla, såväl gentemot de enskilda arbetstagarna som mot samhället.

Enligt gängse liberalistiska betraktelsesätt — vilka också dröjt kvar i blandekonomin Sverige — kan av näringslivet icke utkrävas ett sådant samhällsansvar, som aktualiseras då en bygd eller en kommun berövas en nyckelindustri. Vissa patriarkaliskt betonade trivselåtgärder har givetvis förekommit från industrins sida, liksom vissa åtaganden för att trygga bostadsförsörjning och därmed arbetskraftstillgång under goda år. I en hårdnande internationell konkurrens frammanas emellertid i dag helt andra ideal för ett lönsamt näringsliv. Utan hänsyn till totala samhällsekonomiska konsekvenser sker i dag nedläggningsbeslut utifrån mycket snäva lönsamhetsbedömningar.

Nedläggningshot har också från företagens sida utnyttjats för utverkande av dispenser från ålägganden beträffande miljövårdsåtgärder. Denna aspekt måste för övrigt beaktas vid ställningstagandet till förslaget om statsstöd för byggandet av avloppsreningsverk för industrin. Det måste betecknas som ett rimligt krav att samhället tillförsäkras möjlighet till långt gående kontroll av företagens uppgifter i samband med förelägganden beträffande miljövårdsåtgärder.

Sådana legala kontrollmöjligheter borde då också kunna brukas vid misstanke om oskäligen industrinedläggelser, särskilt i ur sysselsättningssynpunkt känsliga regioner.

Den nu igångsatta statliga näringspolitiken kan komma att snedvridas om den i alltför hög grad måste inriktas på brandkårsutryckningar till områden där det enskilda näringslivet sviker. Också behovet av en samordnad hushållning med såväl samhällets som det enskilda näringslivets resurser föder kravet på starkare samhällskontroll av det enskilda näringslivet som komplement till näringspolitiken.

Vi begränsar oss i detta sammanhang till frågor som har samband med företagsnedläggelser.

Motiven till sådana nedläggelser kan formuleras på varierande sätt: strukturrationalisering, otillräcklig lönsamhet, skärpta samhällskrav på verksamheten. Vilka motiven än är ur näringslivets synpunkt kvarstår dock alltid olägenheterna för samhället och tragedierna för den enskilde.

En möjlighet för samhället att icke endast agera hjälpgumma sedan värkarna satt in utan i stället aktivt ingripa i företagskriser kräver bl. a. ett system av legala möjligheter sammanhållet i en helt ny lagstiftning.

Ett grundläggande villkor är således den förut nämnda möjligheten till kontroll av företagens verkliga situation.

Ett annat instrument, som bör tagas upp till prövning, kan beskrivas som »nedläggningsböter». Rimligen borde samhället kunna tillerkännas rätt till skadestånd då dess resurser måste tagas i anspråk för att reda upp de sociala konsekvenserna av en nedläggelse. Existensen av ett sådant skadeståndsinstitut bör också få en viss preventiv verkan mot alltför lättvindiga nedläggningsbeslut. »Nedläggningsböter» bör till exempel alltid kunna utgå, då nedläggningsvarsel ej givits i så god tid att skäligt rådtrum funnits för förhandlingar eller samhällsingripanden.

Då gjorda undersökningar visar att så är rimligt, borde också förutsättningar finnas för samhället att utfärda nedläggningsförbud.

Man kan också diskutera att, där så befinnes lämpligt, samhället ges rättslig möjlighet till tvångsinlösen av ett nedläggningshotat företag.

Alla dessa skisserade åtgärder kan sammanfattas i en grundsyn på företagens samhällsansvar och samhällets rättigheter då detta ansvar brister. De lagtekniska konsekvenserna av de föreslagna tvångsmedlen kan vi för dagen inte överblicka utan hemställer,

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära
en utredning om en samlad lagstiftning beträffande åtgärder
vid företagsnedläggelser i enlighet med vad ovan an-
förts.

Stockholm den 27 januari 1969

Torsten Hansson (s)

Lennart Wanhainen (s)

Ove Karlsson (s)

Nils Hjorth (s)

Ulla Lindström (s)